

Het land van de olmen

Arie Pieters

Het land van de olmen

Arie Pieters

Schrijver: Arie A. Pieters
Omslagontwerp: Arie A. Pieters

Foto's privé-verzamelingen:

collectie/archief Arie A. Pieters
collectie W. J. Verduin †
collectie K. J. Verbiest
collectie F. van Dam
collectie J. W. de Beer †
collectie C. W. Vermeer
collectie A. K. van der Ham

Foto's websites:

website [Wikipedia.org](https://www.wikipedia.org),
website [Bomenstichting.nl](https://www.bomenstichting.nl),
website [stadsarchief.rotterdam.nl](https://www.stadsarchief.rotterdam.nl),
website [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl)
en website www.regionaalarchiefdordrecht.nl

Aanvullende informatie:

website [Stemberbomen.nl](https://www.stemberbomen.nl),
website [Bomenstichting.nl](https://www.bomenstichting.nl)
en website [Wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)

Foto omslag:

'Bagynhof in Dordrecht', rond 1900-1905
ISBN: 9789403772462
Uitgegeven via: [Bookmundo.com](https://www.bookmundo.com)
Print: Printforce
Copyright: Arie A. Pieters, 2024 ©

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. De iepziekte
3. 's-Gravendeel
4. Van Rotterdam tot Den Haag
5. Van 'her' naar 'der'
6. De bekendste iep?
7. Nawoord
8. Bronnen en woord van dank
9. Nuttige adressen
10. Eerdere uitgaven

1. Inleiding

De afgelopen tien jaar heb ik meerdere boekjes geschreven over bomen: Over bomen in de regio (Hoeksche Waard) waar ik zelf woonachtig ben, over de bomen in onze dorpen en steden in vroeger tijden en over het belang van bomen voor de natuur en de biodiversiteit. Maar gaandeweg werd mij duidelijk dat ik eigenlijk een boomsoort te kort had gedaan. Zeker waar het de bomenboekjes met merendeels historische inhoud betrof. Het grappige was dat de voorzet, om ook eens wat te doen in boekvorm met die bewuste boomsoort kwam van een lezer, die 'onder de indruk was geraakt van die oude plaatjes met statige iepen op dijken en in straten'. Uiteraard heb ik de aanwezigheid van veel iepen in onze vooroorlogse steden en dorpen weleens besproken, maar als de foto's van deze bomen lezers extra opvallen is het goed om er eens apart op in te zoomen.

Nederland, althans een deel van ons land was namelijk tot in de jaren dertig inderdaad; '*het land van de olmen*'. (Olmen is een oude naam voor iepen.) En dan hebben we het met name over de kustprovincies. Natuurlijk waren ondermeer op het platte-land populieren toen ook al belangrijke bomen, zeker in de omgeving van de rivieren en kreken. Maar soms moesten die qua aantallen toch het onderspit delven. In Zuid- en ook Noord-Hollandse steden waren de iepen enkele eeuwenlang de meest geliefde laanboom. De voornaamste reden daarvoor was even logisch als simpel: De Hollandse iep was goed bestand tegen de zoute zeelucht. Daarnaast zijn het bomen die relatief snel groeien en die best een behoorlijk lange levensverwachting hebben. Een goede tweehonderd jaar kan een iep normaliter echt wel halen. In uitzonderlijke gevallen kunnen ze zelfs rond de tweehonderdvijftig jaar oud worden.

Voor de stadsbestuurders van destijds was het dus een logische keuze om iepen te laten planten in straten, langs vaarten, in de parken en op dijken. Wat betreft Zuid-Holland mogen we gerust stellen dat bijvoorbeeld Dordrecht, Rotterdam en ook Den Haag echte 'iepensteden' waren tot pakweg 1930. Het liep allemaal fout voor de iep door de komst van de besmettelijke en helaas ook dodelijke iepziekte. Einde jaren twintig begon die steeds meer zijn sporen achter te laten in het landschap en rond 1930 waren er al flink wat zieke iepen gekapt. Maar daarover verderop meer in dit boek. Het hoofddoel van 'Het land van de olmen' is om zo goed mogelijk in beeld te brengen hoe belangrijk de iepen ooit waren in het landschap en in dorpen en steden in met name de kustprovincies. En hoe mooi en tevens ook indrukwekkend bijvoorbeeld de lanen en dijken met Hollandse iepen er destijds uit hebben gezien. Dit doen we aan de hand van vele tientallen historische foto's. Ik wens de lezer dan ook niet alleen veel lees- maar zeker ook kijkplezier.

Arie Pieters

2. De iepziekte

De iepziekte of iepenziekte is er verantwoordelijk voor dat de iep zijn leidende positie als laanboom in veel steden en dorpen in ons land is kwijtgeraakt. Na 1930 zijn de meeste van de oude iepenlanen en de rijen iepen op dijken uit het Nederlandse landschap verdwenen: Alle oude Hollandse iepen variëteiten bleken erg gevoelig voor de iepziekte. De Canada populieren zijn er op veel locaties voor in de plaats gekomen. De iepenziekte is een ziekte die bomen van het geslacht iep en *Zelkova* aantast. Ze veroorzaakt verwelking van de takken en tenslotte sterft dan de hele boom. De ziekte wordt vooral in de lente en zomer goed zichtbaar. Zieke iepen krijgen dan al snel last van bladeren die geel en later bruin kleuren. Soms kan binnen enkele weken de kroon al grotendeels verkleurd zijn.

Schimmel en kevers

De ziekte wordt veroorzaakt door schimmels. Deze schimmels groeien in de houtvaten van de boom. De boom produceert als reactie thyllen, blazen die de groei van de schimmel stoppen, maar daardoor raken die vaten ook verstopt. De schimmel kan van het ene houtvat in het andere komen, waardoor er zoveel houtvaten verstopt raken dat de boom afsterft. De schimmel wordt verspreid door de grote (*Scolytus scolytus*) en de kleine iepenspintkever (*S. multistriatus*), maar ook door wortelcontact tussen naburige bomen. Het is zeer aan te raden om zieke bomen zo snel mogelijk te ruimen. Dat kan de kans op besmetting behoorlijk verkleinen. Vroeger had men ook vastgelegd dat zieke iepen binnen een periode van uiterlijk enkele weken gekapt moesten worden. Daarnaast zijn er preventieve injecties mogelijk, maar die moet men wel elk jaar herhalen.

*De kap van (weer) een zieke iep in de Hendrik Hamerstraat in 's-Gravendeel in de zomer van 2018.

De eerste vorm van de iepziekte is waarschijnlijk afkomstig uit Oost-Azië en werd voor het eerst geconstateerd in 1918 in Noord-Brabant en Noord-Frankrijk. Omdat de Nederlandse biologen Bea Schol-Schwarz en Christine Buisman, werkzaam onder leiding van Johanna Westerdijk, de ziekte voor het eerst correct beschreven, wordt die in het buitenland sinds die tijd nu de '*Dutch Elm Disease*' genoemd. Ook de Nederlandse Louise Kerling (1900-1985) deed onderzoek naar de ziekte. Door de aanduiding '*Dutch Elm Disease*' ontstond er ook een tamelijk pijnlijk misverstand: Soms denken mensen, zowel in Nederland als daarbuiten dat de iepziekte in ons land is ontstaan, maar dat is dus niet correct. Het is juist aan Nederlandse wetenschappers te danken dat de ziekte en de verspreiding ervan werden ontdekt.